2024/3134

13.12.2024

# NÕUKOGU OTSUS (EL) 2024/3134,

## 2. detsember 2024,

## mis käsitleb liikmesriikide tööhõivepoliitika suuniseid

EUROOPA LIIDU NÕUKOGU,

võttes arvesse Euroopa Liidu toimimise lepingut, eriti selle artikli 148 lõiget 2,

võttes arvesse Euroopa Komisjoni ettepanekut,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi arvamust, ([1])

võttes arvesse Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamust, ([2])

olles konsulteerinud Regioonide Komiteega,

võttes arvesse tööhõivekomitee arvamust ([3])

ning arvestades järgmist:

(1) Liikmesriigid ja liit peavad tegutsema kooskõlastatud tööhõivestrateegia väljatöötamise nimel ning eelkõige kvalifitseeritud, koolitatud ja kohanemisvõimelise tööjõu ning kaasavate, vastupidavate, tulevikku suunatud ja majanduse arengule reageerivate tööturgude edendamise huvides, et täita Euroopa Liidu lepingu (ELi leping) artiklis 3 sätestatud eesmärk saavutada täielik tööhõive ja sotsiaalne progress, tasakaalustatud majanduskasv ning kõrgetasemeline keskkonnakaitse ja keskkonna kvaliteedi parandamine. Liikmesriigid peavad käsitama tööhõive edendamist ühise huvi küsimusena ja oma sellealase tegevuse nõukogus kooskõlastama.

(2) Liit peab võitlema sotsiaalse tõrjutuse ja diskrimineerimise vastu ning edendama sotsiaalset õiglust ja sotsiaalkaitset, seisma naiste ja meeste võrdõiguslikkuse, põlvkondade solidaarsuse ning lapse õiguste kaitse eest, nagu on sätestatud ELi lepingu artiklis 3. Vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu (ELi toimimise leping) artiklile 9 peab liit oma poliitika ja meetmete kindlaksmääramisel ja rakendamisel arvesse võtma kõrge tööhõivemäära edendamise, piisava sotsiaalkaitse tagamise, sotsiaalse tõrjutuse vastase võitluse ning hariduse, koolituse ja inimeste tervise kaitse kõrge tasemega seotud nõudeid.

(3) Kooskõlas ELi toimimise lepinguga on liit välja töötanud majandus- ja tööhõivepoliitika koordineerimise vahendid ning neid rakendanud. Liikmesriikide tööhõivepoliitika suunised, mis on esitatud käesoleva otsuse lisas (edaspidi „tööhõivesuunised“), ning liikmesriikide ja liidu majanduspoliitika üldsuunised, mis on esitatud nõukogu soovituses (EL) 2015/1184, ([4]) on osa neist vahenditest ja moodustavad koondsuunised. Tööhõivesuuniste alusel suunatakse poliitika elluviimist liikmesriikides ja liidus, võttes arvesse liikmesriikide omavahelist sõltuvust. Sellest tulenevad liidu ja liikmesriikide kooskõlastatud poliitikameetmed ja reformid moodustavad üldise kestliku majandus-, tööhõive- ja sotsiaalpoliitika sobiva komplekti, mis peaks tekitama positiivse ülekanduva mõju tööturgudele ja ühiskonnale laiemalt, tugevdama majanduslikku ja sotsiaalset kerksust, aitama lahendada keskpika perspektiivi ja pikaajalisi probleeme ning leevendama mõju, mida on põhjustanud sellised kriisid nagu COVID-19 pandeemia ja Venemaa Ukraina vastase agressioonisõjaga kaasnenud elukalliduse tõus.

(4) Selleks et suurendada majanduslikku ja sotsiaalset progressi, sealhulgas ülespoole suunatud lähenemist, toetada roheja digipööret, tugevdada liidu tööstusbaasi ja konkurentsivõimet ning saavutada liidus kaasavad ja vastupidavad tööturud, peaksid liikmesriigid tegelema tööjõu ja oskuste nappusega ning edendama kõigi jaoks kvaliteetset ja

([1]) 22. oktoobri 2024. aasta arvamus (*Euroopa Liidu Teatajas* seni avaldamata).
([2]) 23. oktoobri 2024. aasta arvamus (*Euroopa Liidu Teatajas* seni avaldamata).
([3]) 23. oktoobri 2024. aasta arvamus (*Euroopa Liidu Teatajas* seni avaldamata).
([4]) Nõukogu 14. juuli 2015. aasta soovitus (EL) 2015/1184 liikmesriikide ja Euroopa Liidu majanduspoliitika üldsuuniste kohta (ELT L 192, 18.7.2015, lk 27).

kaasavat haridust ja koolitust, pöörates sealjuures erilist tähelepanu põhioskuste parandamisele, eriti ebasoodsas olukorras olevate õpilaste seas, ning loodusteaduste, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika valdkonnale üld- ja kõrghariduses, samuti tööturu tulevikule orienteeritud kutseharidust ja -koolitust ning elukestvat täiendus- ja ümberõpet; samuti peaksid nad arendama tulemuslikku aktiivset tööturupoliitikat ning looma paremad töötingimused ja head karjäärivõimalused, austades samal ajal sotsiaalpartnerite rolli ja autonoomiat. See on eriti oluline liidu vähem arenenud piirkondade, äärealade ja äärepoolseimate piirkondade jaoks, kus vajadused on kõige suuremad. Tööjõu nappuse leevendamiseks saab veelgi edendada töötajate ja õppijate ELi-sisest õiglast liikuvust ning leida rohkem väljastpoolt liitu tulevaid talente. Lisaks tuleks tugevdada haridus- ja koolitussüsteemide ning tööturu vahelisi seoseid ning tunnustada mitteformaalse ja informaalse õppe käigus omandatud oskusi, teadmisi ja pädevust.

(5) Tööhõivesuunised on kooskõlas liidu majandusjuhtimise uue raamistikuga, mis jõustus 30. aprillil 2024, ([5]) ning kehtivate liidu õigusaktidega ja mitmesuguste liidu algatustega, sealhulgas järgmistega: nõukogu 14. juuni 2021. aasta, ([6]) 29. novembri 2021. aasta, ([7]) 5. aprilli 2022. aasta, ([8]) 16. juuni 2022. aasta, ([9]) 28. novembri 2022. aasta, ([10]) 8. detsembri 2022. aasta, ([11]) 30. jaanuari 2023. aasta, ([12]) 12. juuni 2023. aasta ([13]) ja 27. novembri 2023. aasta ([14]) soovitused, komisjoni soovitus (EL) 2021/402, ([15]) nõukogu 26. veebruari 2021. aasta resolutsioon ([16]) ja järgmised komisjoni teatised: 9. detsembri 2021. aasta teatis „Inimeste hüvanguks toimiva majanduse kujundamine: sotsiaalmajanduse tegevuskava“, 30. septembri 2020. aasta teatis „Digiõppe tegevuskava 2021–2027“, 3. märtsi 2021. aasta teatis „Puuetega inimeste õiguste strateegia aastateks 2021–2030“, 7. septembri 2022. aasta teatis „Euroopa hooldusstrateegia“, 1. veebruari 2023. aasta teatis „Rohelise kokkuleppe tööstuskava kliimaneutraalsuse ajastuks“, 25. jaanuari 2023. aasta teatis „Sotsiaaldialoogi tugevdamine Euroopa Liidus“, 28. septembri 2022. aasta teatis „Liikmesriikide poliitikameetmete jaotusliku mõju parem hindamine“ ja 20. märtsi 2024. aasta teatis „Tööjõu ja oskuste nappus ELis: tegevuskava“, Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsused (EL) 2021/2316 ([17]) ja (EL) 2023/936 ([18]) ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivid (EL) 2022/2041, ([19]) (EL) 2022/2381, ([20]) (EL) 2023/970 ([21]) ja (EL) 2024/2831 ([22]).

([5]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2024. aasta määrus (EL) 2024/1263 majanduspoliitika tulemusliku koordineerimise ja mitmepoolse eelarvejärelevalve kohta ning millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1466/97 (ELT L, 2024/1263, 30.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1263/oj).

([6]) Nõukogu 14. juuni 2021. aasta soovitus (EL) 2021/1004, millega luuakse Euroopa lastegarantii (ELT L 223, 22.6.2021, lk 14).

([7]) Nõukogu 29. novembri 2021. aasta soovitus, milles käsitletakse põimõpet kvaliteetse ja kaasava põhi- ja keskhariduse tagamiseks (ELT C 504, 14.12.2021, lk 21).

([8]) Nõukogu 5. aprilli 2022. aasta soovitus, mis käsitleb võimaluste loomist tulemuslikuks Euroopa kõrghariduskoostööks (ELT C 160, 13.4.2022, lk 1).

([9]) Nõukogu 16. juuni 2022. aasta soovitus rohepööret ja kestlikku arengut toetava õppe kohta (ELT C 243, 27.6.2022, lk 1); nõukogu 16. juuni 2022. aasta soovitus, milles käsitletakse Euroopa lähenemisviisi elukestvat õpet ja tööalast konkurentsivõimet toetavatele mikrokvalifikatsioonitunnistustele (ELT C 243, 27.6.2022, lk 10), nõukogu 16. juuni 2022. aasta soovitus, mis käsitleb isiklikke õppekontosid (ELT C 243, 27.6.2022, lk 26) ning nõukogu 16. juuni 2022. aasta soovitus õiglase kliimaneutraalsusele ülemineku tagamise kohta (ELT C 243, 27.6.2022, lk 35).

([10]) Nõukogu 28. novembri 2022. aasta soovitus, mis käsitleb õpiedu saavutamise teid ning millega asendatakse nõukogu 28. juuni 2011. aasta soovitus varakult haridussüsteemist lahkumise vähendamise poliitika kohta (ELT C 469, 9.12.2022, lk 1).

([11]) Nõukogu 8. detsembri 2022. aasta soovitus, mis käsitleb taskukohasele kvaliteetsele pikaajalisele hooldusele juurdepääsu (ELT C 476, 15.12.2022, lk 1) ja nõukogu 8. detsembri 2022. aasta soovitus, mis käsitleb alusharidust ja lapsehoidu: Barcelona eesmärgid 2030. aastaks (ELT C 484, 20.12.2022, lk 1).

([12]) Nõukogu 30. jaanuari 2023. aasta soovitus piisava miinimumsissetuleku kohta, mis tagab aktiivse kaasamise (ELT C 41, 3.2.2023, lk 1).

([13]) Nõukogu 12. juuni 2023. aasta soovitus sotsiaaldialoogi tugevdamise kohta Euroopa Liidus (ELT C, C/2023/1389, 6.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/1389/oj).

([14]) Nõukogu 27. novembri 2023. aasta soovitus sotsiaalmajanduse raamtingimuste väljatöötamise kohta (ELT C, C/2023/1344, 29.11.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/1344/oj).

([15]) Komisjoni 4. märtsi 2021. aasta soovitus (EL) 2021/402 toimivate tööhõive aktiivse toetamise meetmete (EASE) kohta pärast COVID-19 kriisi (ELT L 80, 8.3.2021, lk 1).

([16]) Nõukogu resolutsioon, mis käsitleb strateegilist raamistikku üleeuroopaliseks koostööks hariduse ja koolituse alal, et liikuda Euroopa haridusruumi loomise suunas ja kaugemale (2021–2030) (ELT C 66, 26.2.2021, lk 1).

([17]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. detsembri 2021. aasta otsus (EL) 2021/2316 Euroopa noorteaasta (2022) kohta (ELT L 462, 28.12.2021, lk 1).

([18]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 10. mai 2023. aasta otsus (EL) 2023/936 Euroopa oskusteaasta kohta (ELT L 125, 11.5.2023, lk 1).

([19]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. oktoobri 2022. aasta direktiiv (EL) 2022/2041, mis käsitleb piisavat miinimumpalka Euroopa Liidus (ELT L 275, 25.10.2022, lk 33).

([20]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. novembri 2022. aasta direktiiv (EL) 2022/2381, milles käsitletakse soolise tasakaalu parandamist börsil noteeritud äriühingute juhtkonna liikmete seas ja sellega seotud meetmeid (ELT L 315, 7.12.2022, lk 44).

([21]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 10. mai 2023. aasta direktiiv (EL) 2023/970, millega tasustamise läbipaistvuse ja õiguskaitsemehhanismide kaudu tugevdatakse meeste ja naiste võrdse või võrdväärse töö eest võrdse tasu maksmise põhimõtte kohaldamist (ELT L 132, 17.5.2023, lk 21).

([22]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. oktoobri 2024. aasta direktiiv (EL) 2024/2831 platvormitöö tingimuste parandamise kohta (ELT L, 2024/2831, 11.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/2831/oj).

(6) Euroopa poolaasta koondab ühte raamistikku eri vahendid, mida kasutatakse liidu majandus- ja tööhõivepoliitika terviklikuks ja mitmepoolseks koordineerimiseks ning järelevalveks. Euroopa poolaasta raames rõhutatakse keskkonnasäästlikkuse, tootlikkuse, õigluse ja makromajandusliku stabiilsuse olulisust ning sellesse on lõimitud Euroopa sotsiaalõiguste samba, mille Euroopa Parlament, nõukogu ja komisjon kuulutasid välja 2017. aasta novembris ([23]) (edaspidi „Euroopa sotsiaalõiguste sammas"), ja selle seirevahendiks oleva sotsiaalvaldkonna tulemustabeli põhimõtted; Euroopa poolaasta võimaldab analüüsida ka ülespoole suunatud sotsiaalse lähenemise suunas liikumisel esinevaid riske ja proovikive liidus ning sellega tagatakse sotsiaalpartnerite, kodanikuühiskonna ja muude sidusrühmade kaasamine. Euroopa poolaasta toetab ka ÜRO seatud kestliku arengu eesmärkide saavutamist. Liidu ja liikmesriikide majandus- ja tööhõivepoliitika peaks käima käsikäes liidu õiglase üleminekuga kliimaneutraalsele, keskkonnasäästlikule ja digitaalsele majandusele ning parandama konkurentsivõimet ja tootlikkust, tagama adekvaatsed töötingimused, edendama innovatsiooni, demokraatiat tööl, sotsiaaldialoogi, sotsiaalset õiglust, võrdseid võimalusi ning ülespoole suunatud sotsiaal-majanduslikku lähenemist, võitlema ebavõrdsuse ja piirkondlike erinevuste ning vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu.

(7) Liidu majandust ja ühiskonda on põhjalikult ümber kujundamas kliimamuutused ja muud keskkonnaga seotud probleemid, vajadus tagada õiglane rohepööre, energiasõltumatus ja nullnetotööstuse suurem konkurentsivõime ning vajadus tagada Euroopa avatud strateegiline autonoomia, samuti digitaliseerimise, tehisintellekti ja platvormimajanduse arendamine, kaugtöö kasv ja demograafilised muutused. Liit ja selle liikmesriigid peavad tegema koostööd, et nende struktuursete suundumustega tulemuslikult ja ennetavalt tegeleda ning vajaduse korral olemasolevaid süsteeme kohandada, tunnistades liikmesriikide majanduse ja tööturgude tihedat vastastikust sõltuvust; samuti tuleb kohandada nende süsteemidega seotud poliitikat. Selleks tuleb nii liidu kui ka liikmesriikide tasandil võtta kooskõlastatud, ulatuslikke ja tulemuslikke poliitikameetmeid kooskõlas ELi toimimise lepinguga ja liidu majandusjuhtimise sätetega, samal ajal tunnustades sotsiaalpartnerite rolli ning võttes arvesse Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtteid. Sellised poliitikameetmed peaksid hõlmama kestlike investeeringute hoogustamist kõikides liidu piirkondades ning uuendatud kohustust viia ellu asjakohaselt järjestatud reformid ja teha investeeringuid, mis suurendavad kestlikku ja kaasavat majanduskasvu, kvaliteetsete töökohtade loomist, tootlikkust, õiglasi töötingimusi, sotsiaalset ja territoriaalset ühtekuuluvust, ülespoole suunatud sotsiaal-majanduslikku lähenemist, vastupanuvõimet ning eelarvepoliitiliste kohustuste täitmist. Nagu on märgitud rohepööret ja kestlikku arengut toetavat õpet käsitlevas soovituses, võib elukestva hariduse ja koolituse mõõtme süstemaatiline integreerimine teistesse rohepöörde ja kestliku arenguga seotud poliitikameetmetesse toetada nende poliitikameetmete rakendamist. Toetust tuleks anda olemasolevatest liidu rahastamisprogrammidest, eelkõige Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/241 ([24]) loodud taaste- ja vastupidavusrahastust ning ühtekuuluvuspoliitika fondidest, sealhulgas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/1057 ([25]) loodud Euroopa Sotsiaalfond+ ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/1058 reguleeritud ([26]) Euroopa Regionaalarengu Fond, samuti Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/1056 ([27]) loodud õiglase ülemineku fond. Poliitikameetmed peaksid ühendama pakkumise ja nõudlusega seotud meetmed, võttes samal ajal arvesse nende meetmete majanduslikku, keskkonna- ja tööhõivealast ning sotsiaalset mõju.

(8) Euroopa sotsiaalõiguste sambas on kindlaks määratud 20 põhimõtet ja õigust, millega toetada hästitoimivaid ja õiglasi tööturge ja sotsiaalhoolekandesüsteeme ning mis jagunevad kolme kategooriasse: võrdsed võimalused ja juurdepääs tööturule, õiglased töötingimused ning sotsiaalkaitse ja sotsiaalne kaasatus. Need põhimõtted ja õigused on liidu strateegia suunanäitajad ning tagavad, et kliimaneutraalsusele, keskkonnasäästlikkusele ja digitaliseerimisele üleminek ning demograafiliste muutuste mõju on sotsiaalselt õiglane ja säilib territoriaalne ühtekuuluvus. Euroopa sotsiaalõiguste sammas koos selle juurde kuuluva sotsiaalvaldkonna tulemustabeliga on suunis, mille alusel jälgida liikmesriikide tööhõive- ja sotsiaalnäitajaid, sealhulgas ülespoole suunatud majandusliku ja sotsiaalse lähenemise edusamme liidus Euroopa poolaasta raames, edendada riikliku, piirkondliku ja kohaliku tasandi reforme ja investeeringuid ning sobitada tänapäeva majanduses kokku sotsiaal- ja turuküsimused, sealhulgas sotsiaalmajanduse edendamise kaudu. Komisjon esitas 4. märtsil 2021 Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamise tegevuskava (edaspidi „tegevuskava"), mis sisaldab 2030. aastaks seatud kaugelevaatavaid, ent realistlikke liidu peamisi eesmärke

([23]) Institutsioonide ühine teadaanne Euroopa sotsiaalõiguste samba kohta (ELT C 428, 13.12.2017, lk 10).
([24]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. veebruari 2021. aasta määrus (EL) 2021/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu (ELT L 57, 18.2.2021, lk 17).
([25]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/1057, millega luuakse Euroopa Sotsiaalfond+ (ESF+) ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1296/2013 (ELT L 231, 30.6.2021, lk 21).
([26]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/1058, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi (ELT L 231, 30.6.2021, lk 60).
([27]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/1056, millega luuakse Õiglase Ülemineku Fond (ELT L 231, 30.6.2021, lk 1).

tööhõive valdkonnas (vähemalt 78 % elanikkonnast vanuses 20–64 peaksid töötama), seoses oskustega (vähemalt 60 % kõigist täiskasvanutest peaks igal aastal mõnel koolitusel osalema) ning seoses vaesuse vähendamisega (vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskiga inimesi peaks olema vähemalt 15 miljonit vähem, sealhulgas viis miljonit last) (edaspidi „liidu 2030. aasta peaeesmärgid“) ja täiendavaid alleesmärke ning läbivaadatud sotsiaalvaldkonna tulemustabelit.

(9) Nagu riigipead ja valitsusjuhid 8. mail 2021 Porto sotsiaaltippkohtumisel kinnitasid, tugevdab Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamine liidu püüdlusi õiglase digi- ja rohepöörde suunas, aitab saavutada ülespoole suunatud sotsiaalset ja majanduslikku lähenemist ning lahendada demograafilisi probleeme. Riigipead ja valitsusjuhid rõhutasid, et suure konkurentsivõimega sotsiaalse turumajanduse keskmes on sotsiaalne mõõde, sotsiaaldialoog ja sotsiaalpartnerite aktiivne kaasamine, ning avaldasid heameelt liidu uute peaeesmärkide üle. Nad kinnitasid oma kindlameelsust jätkata Euroopa sotsiaalõiguste samba süvendatud rakendamist liidu ja liikmesriikide tasandil, nagu on ette nähtud Euroopa Ülemkogu strateegilises tegevuskavas 2019–2024, võttes igakülgselt arvesse vastavat pädevust ning subsidiaarsuse ja proportsionaalsuse põhimõtet. Lõpetuseks toonitasid nad, kui oluline on tähelepanelikult jälgida – sealhulgas kõrgeimal tasandil – edusamme, mida tehakse Euroopa sotsiaalõiguste samba ja liidu 2030. aasta peaeesmärkide rakendamise suunas.

(10) Riigipead ja valitsusjuhid toetasid Porto sotsiaaltippkohtumisel ja Euroopa Ülemkogu 2021. aasta juunis toimunud kohtumisel liidu 2030. aasta peaeesmärke. Need aitavad koos poliitika koordineerimise raamistiku juurde kuuluva sotsiaalvaldkonna tulemustabeliga jälgida Euroopa poolaasta raames Euroopa sotsiaalõiguste samba põhimõtete rakendamisel tehtud edusamme. Lisaks sellele kutsuti Porto sotsiaaltippkohtumisel liikmesriike üles seadma kaugelevaatavaid riiklikke eesmärke, mis peaksid iga liikmesriigi lähtepositsiooni asjakohaselt arvesse võttes andma piisava panuse liidu 2030. aasta peaeesmärkide saavutamisse. 2021. aasta septembrist kuni 2022. aasta juunini esitasid liikmesriigid komisjoni üleskutsel oma riiklikud eesmärgid. 2022. aasta juuni tööhõive, sotsiaalpoliitika, tervise- ja tarbijakaitseküsimuste nõukogu kohtumisel toonitasid liikmesriikide ministrid, kui oluline on tähelepanelikult jälgida edusamme, mida tehakse Euroopa sotsiaalõiguste samba ja liidu 2030. aasta peaeesmärkide rakendamisel. Seda arvestades jälgitakse nende riiklike eesmärkide täitmisel saavutatud edu 11. märtsil 2024. aastal vastuvõetud ühise tööhõivearuande (edaspidi „2024. aasta ühine tööhõivearuanne“) abil ja neid tulemusi kajastatakse Euroopa poolaasta seirevahendites. Lisaks sisaldas 2024. aasta ühine tööhõivearuanne katseprojektina riigipõhise analüüsi esimese etapi tulemusi ülespoole suunatud sotsiaalsele lähenemisele avalduvate võimalike riskide kohta, lähtudes sotsiaalse lähenemise raamistiku põhimõtetest, tuues välja seitse liikmesriiki, kus esineb võimalikke riske. Selle järelduse tulemusel tehti nimetatud seitsme liikmesriigi suhtes põhjalikum teise etapi analüüs, mis näitas, et üldised probleemid ei leidnud kõigi nende puhul kinnitust.

(11) Pärast Venemaa sissetungi Ukrainasse mõistis Euroopa Ülemkogu oma 24. veebruari 2022. aasta järeldustes hukka Venemaa tegevuse, mille eesmärk on õõnestada Euroopa ja üleilmset julgeolekut ja stabiilsust, ning väljendas solidaarsust Ukraina rahvaga, rõhutades, et Venemaa rikub rahvusvahelist õigust ja ÜRO põhikirja põhimõtteid. Praeguses olukorras pakub nõukogu rakendusotsusega (EL) 2022/382 ([28]) antud ja nõukogu rakendusotsusega (EL) 2023/2409 ([29]) pikendatud ajutine kaitse liidus kiiret ja tõhusat abi Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja eest põgenenud inimestele ning annab neile põgenikele kogu liidus miinimumõigused, mis tagavad piisava kaitse. Liidu tööturul osaledes saavad Ukrainast põgenenud isikud jätkuvalt aidata tugevdada liidu majandust ning toetada oma koduriiki ja rahvast. Tulevikus võivad omandatud kogemused ja oskused aidata kaasa Ukraina ülesehitamisele. Saatjata laste ja teismeliste puhul annab ajutine kaitse õiguse seaduslikule eestkostele ning juurdepääsu haridusele ja lapsehoiule. Liikmesriigid peaksid jätkama sotsiaalpartnerite kaasamist selliste poliitikameetmete väljatöötamisse, rakendamisse ja hindamisse, mille eesmärk on tegeleda tööhõive ja oskuste valdkonna probleemidega, sealhulgas Ukrainast põgenenud isikute omandatud kvalifikatsioonide tunnustamisega. Sotsiaalpartneritel on oluline roll sõja mõju leevendamisel tööhõive ja tootmise säilitamise kaudu.

(12) Tööturureformide, sealhulgas riikide palgakujundusmehhanismide reformide puhul tuleks järgida riigisiseseid sotsiaaldialoogi ja kollektiivläbirääkimiste pidamise tavasid ning austada sotsiaalpartnerite sõltumatust, eesmärgiga tagada õiglane palk, mis võimaldab inimväärset elatustaset ja kestlikku majanduskasvu ning ülespoole suunatud

([28]) Nõukogu 4. märtsi 2022. aasta rakendusotsus (EL) 2022/382, millega määratakse kindlaks Ukrainast lähtuva põgenike massilise sissevoolu olemasolu direktiivi 2001/55/EÜ artikli 5 tähenduses ning nähakse selle tulemusena ette ajutine kaitse (ELT L 71, 4.3.2022, lk 1).

([29]) Nõukogu 19. oktoobri 2023. aasta rakendusotsus (EL) 2023/2409, millega pikendatakse rakendusotsusega (EL) 2022/382 kehtestatud ajutist kaitset (ELT L, 2023/2409, 24.10.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/dec_impl/2023/2409/oj).

sotsiaal-majanduslikku lähenemist. Sellised reformid peaksid võimaldama põhjalikult arvesse võtta sotsiaal-majanduslikke tegureid, sealhulgas seda, kuidas parandada kestlikkust, konkurentsivõimet, innovatsiooni, kvaliteetsete töökohtade loomist, õiglasi töötingimusi, demokraatiat tööl, soolist võrdõiguslikkust, palgavaesust, haridust, koolitust ja oskusi, rahvatervist, sotsiaalkaitset ja sotsiaalset kaasatust ning reaaltulu. 2024. aasta Val Duchesse'i tippkohtumisel kinnitati taas sotsiaaldialoogi tähtsust töömaailma probleemide, sealhulgas tööjõu ja oskuste nappusega seotud probleemide lahendamisel.

(13) Taaste- ja vastupidavusrahastust ning muudest liidu fondidest toetatakse liikmesriike selliste reformide ja investeeringute tegemisel, mis on liidu prioriteetidega kooskõlas, muutes liidu majanduse ja ühiskonna COVID-19 pandeemia järgses muutuvas olukorras kestlikumaks, vastupidavamaks ning rohe- ja digipöördeks paremini ettevalmistatuks. Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu on veelgi süvendanud varasemaid sotsiaal-majanduslikke probleeme, kuna kõrgemad energiahinnad mõjutasid just väikse sissetulekuga leibkondi. Liikmesriigid ja liit peaksid jätkuvalt tagama sotsiaalse, tööhõivealase ja majandusliku mõju leevendamise ning ülemineku sotsiaalse õigluse, võttes samuti arvesse asjaolu, et suurem avatud strateegiline autonoomia ja kiirem rohepööre aitavad vähendada sõltuvust energia ja muude strateegiliste toodete ja tehnoloogiate impordist, eelkõige Venemaalt. Väga oluline on tugevdada vastupanuvõimet ning püüelda kaasava ja kerksema ühiskonna poole, kus inimesed on kaitstud ja suudavad muutusi ette näha ja nendega toime tulla ning kus nad saavad ühiskonnaelus ja majanduses aktiivselt osaleda.

(14) Tööturustaatuste vahelise liikumise toetamiseks ja seni kasutamata tööturu potentsiaali täielikuks ärakasutamiseks on vaja sidusaid aktiivse tööturupoliitika meetmeid, mis sisaldavad ajutisi sihipäraseid värbamis- ja üleminekustiimuleid, oskusi puudutavaid meetmeid, sealhulgas rohepöörde ja kestliku arenguga seotud õpet ning sihipäraseid, tõhusaid ja kohandatavaid tööturuteenuseid, lähtudes ka aktiivse kaasamise käsitusest ning võttes arvesse rohe- ja digipööret. Tagada tuleks adekvaatsed töötingimused, sealhulgas töötervishoid ja tööohutus, ning töötajate füüsiline ja vaimne tervis.

(15) Tuleks võidelda igasuguses vormis diskrimineerimise vastu, tagada sooline võrdõiguslikkus ja toetada tööturul alaesindatud rühmade tööhõivet. Kõigile tuleks tagada võrdne juurdepääs ja võrdsed võimalused ning eelkõige tuleks vähendada laste, puuetega inimeste ja romade vaesust ja sotsiaalset tõrjutust, eelkõige tagades tööturgude tõhusa toimimise ning piisavad ja kaasavad sotsiaalkaitsesüsteemid, nagu on märgitud nõukogu 8. novembri 2019. aasta soovituses ([30]) ja 30. jaanuari 2023. aasta ([31]) soovituses. Lisaks tuleks kõrvaldada tõkked, mis takistavad kaasavat ja tulevikku suunatud haridust, koolitust, elukestvat õpet ja tööturul osalemist. Liikmesriigid peaksid investeerima alusharidusse ja lapsehoidu, kooskõlas Euroopa lastegarantiiga ning soovitusega, mis käsitleb Barcelona eesmärke aastaks 2030; samuti peaksid liikmesriigid investeerima kutsehariduse ja -õppe atraktiivsemaks ja kaasavamaks muutmisse kooskõlas nõukogu 24. novembri 2020. aasta soovitusega ([32]) ning digi- ja rohelistesse oskustesse kooskõlas digiõppe tegevuskavaga ja soovitustega, mis käsitlevad rohepööret ja kestlikku arengut toetavat õpet ja kooliedu saavutamise võimalusi. Võrdsete võimaluste tagamiseks vajalik tingimus on juurdepääs taskukohasele ja piisavale eluasemele, mille hulka kuuluvad sotsiaaleluruumid. Võidelda tuleks kodutuse vastu, eelkõige ennetusmeetmetega ja edendades juurdepääsu alalisele eluasemele ja tugiteenuste pakkumist. Eriti olulised on õigeaegne ja võrdne juurdepääs taskukohasele ja kvaliteetsele pikaajalisele hooldusele kooskõlas nõukogu 8. detsembri 2022. aasta soovitusega ([33]) ning tervishoiuteenustele, sealhulgas ennetusele ja terviseedendusele, pidades silmas võimalikke tulevasi terviseriske ja vananevat ühiskonda. Rohkem tuleks kasutada puuetega inimeste potentsiaali majanduskasvu ja sotsiaalsesse arengusse panustamisel, kooskõlas puuetega inimeste õiguste strateegiaga, milles kutsutakse liikmesriike üles seadma puuetega inimeste tööhõive ja täiskasvanuhariduse eesmärke. Romasid käsitlevas ELi strateegilises raamistikus ([34]) rõhutatakse, et tõrjutud roma kogukondades on suutlikkus vähendada tööjõu ja oskuste nappust, ning raamistikus on seatud eesmärk vähendada romade ja kogu elanikkonna tööhõivelõhet vähemalt poole võrra. Uued tehnoloogiad ja muutuv töökeskkond võimaldavad kõikjal

([30]) Nõukogu 8. novembri 2019. aasta soovitus, milles käsitletakse töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsu sotsiaalkaitsele (ELT C 387, 15.11.2019, lk 1).

([31]) Nõukogu 30. jaanuari 2023. aasta soovitus piisava miinimumsissetuleku kohta, mis tagab aktiivse kaasamise (ELT C 41, 3.2.2023, lk 1).

([32]) Nõukogu 24. novembri 2020. aasta soovitus jätkusuutlikku konkurentsivõimet, sotsiaalset õiglust ja toimetulekut toetava kutsehariduse kohta (ELT C 417, 2.12.2020, lk 1).

([33]) Nõukogu 8. detsembri 2022. aasta soovitus, mis käsitleb taskukohasele kvaliteetsele pikaajalisele hooldusele juurdepääsu (ELT C 476, 15.12.2022, lk 1).

([34]) Komisjoni 7. oktoobri 2020. aasta teatis „Võrdõiguslikkuse liit: romade võrdõiguslikkust, kaasamist ja osalemist käsitlev ELi strateegiline raamistik" ja nõukogu 12. märtsi 2021. aasta soovitus romade võrdõiguslikkuse, kaasamise ja osalemise kohta (ELT C 93, 19.3.2021, lk 1).

liidus paindlikumat töökorraldust ja paremat tootlikkust ning töö- ja eraelu tasakaalu, aidates samal ajal täita liidu keskkonnahoiukohustusi. Samuti toovad need muutused tööturul kaasa uusi probleeme, mõjutades töötajate töötingimusi, töötervishoidu ja tööohutust ning töötajate ja iseenda tööandjate juurdepääsu piisavale sotsiaalkaitsele. Liikmesriigid peaksid koostöös sotsiaalpartneritega tagama, et uute töökorralduse vormidega suudetakse tagada kvaliteetsed töökohad ning asjakohased tervislikud ja ohutud töökeskkonnad ja töötingimused, samuti töö- ja eraelu tasakaal, aktiivselt ja tervena vananemine, säilitades väljakujunenud töö- ja sotsiaalõigused ning tugevdades Euroopa sotsiaalset mudelit.

(16) Koondsuunised peaksid olema aluseks riigipõhistele soovitustele, mida nõukogu võib liikmesriikidele esitada. Liikmesriigid peaksid täiel määral ära kasutama REACT-EU vahendeid, mis tehti kättesaadavaks Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2020/2221, ([35]) millega tugevdatakse ühtekuuluvuspoliitika fonde ja enim puudust kannatavate isikute jaoks loodud Euroopa abifondi kuni 2023. aastani. Praeguse Ukraina kriisi tõttu on määrust (EL) 2020/2221 veelgi täiendatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2022/562 ([36]) ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060 ([37]) täiendava muudatusega, mis puudutab REACT-EU eelmaksete suurendamist ja uut ühikuhinda, et aidata kiirendada Ukrainast lahkuvate ja liitu sisenevate inimeste integreerimist vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL) 2022/613 ([38]). Lisaks peaksid liikmesriigid programmitöö perioodil 2021–2027 kasutama kogu ulatuses Euroopa Sotsiaalfond+, Euroopa Regionaalarengu Fondi, taaste- ja vastupidavusrahastu ning muude liidu fondide vahendeid, sealhulgas õiglase ülemineku fondi ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/523 ([39]) loodud programmi „InvestEU“ vahendeid, samuti tehnilise toe instrumenti, et soodustada kvaliteetset tööhõivet ja sotsiaalseid investeeringuid, võidelda vaesuse, sotsiaalse tõrjutuse ja diskrimineerimisega, tagada juurdepääsetavus ja kaasatus ning edendada tööjõu täiend- ja ümberõppe võimalusi, elukestvat õpet ning kvaliteetset haridust ja koolitust kõigile, sealhulgas digikirjaoskust ja muid digioskusi, et võimestada kodanikke digi- ja rohemajanduse tarvis vajalike teadmiste ja kvalifikatsioonidega. Liikmesriigid peaksid täielikult ära kasutama ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/691 ([40]) loodud Globaliseerumisega Kohanemise Euroopa Fondi vahendeid, et toetada töötajaid, keda on koondatud suurte restruktureerimiste, näiteks sotsiaal-majanduslike muutuste tõttu, mis on tingitud üleilmastumisest ja tehnoloogilistest ning keskkonnaalastest muutustest. Olgugi et koondsuunised on adresseeritud liikmesriikidele ja liidule, tuleks neid rakendada koostöös kõigi liikmesriigi, piirkondliku ja kohaliku tasandi ametiasutustega, tehes tihedat koostööd parlamentide, sotsiaalpartnerite ja kodanikuühiskonna esindajatega.

(17) Tööhõivekomitee ja sotsiaalkaitsekomitee peaksid kooskõlas oma vastavate ELi toimimise lepingust lähtuvate volitustega jälgima, kuidas võetakse suuniseid asjaomase tööhõivepoliitika rakendamisel arvesse. Nimetatud komiteed ning majandus- ja sotsiaalpoliitika koordineerimises osalevad nõukogu ettevalmistavad organid peaksid tegema tihedat koostööd. Tuleks jätkata Euroopa Parlamendi, nõukogu ja komisjoni vahelist poliitikadialoogi, eelkõige tööhõivesuuniste üle.

(18) Sotsiaalkaitsekomiteega on konsulteeritud,

([35]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. detsembri 2020. aasta määrus (EL) 2020/2221, millega muudetakse määrust (EL) nr 1303/2013 seoses lisavahendite ja rakenduskorraga, et toetada COVID-19 pandeemiaga seotud kriisi ja selle sotsiaalsete tagajärgede kõrvaldamist ning ettevalmistuste tegemist majanduse taastamiseks rohelisel, digitaalsel ja vastupidaval viisil (REACT EU) (ELT L 437, 28.12.2020, lk 30).

([36]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. aprilli 2022. aasta määrus (EL) 2022/562, millega muudetakse määrusi (EL) nr 1303/2013 ja (EL) nr 223/2014 seoses ühtekuuluvusmeetmetega pagulaste toetamiseks Euroopas (CARE) (ELT L 109, 8.4.2022, lk 1).

([37]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021. aasta määrus (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ELT L 231, 30.6.2021, lk 159).

([38]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 12. aprilli 2022. aasta määrus (EL) 2022/613, millega muudetakse määrusi (EL) nr 1303/2013 ja (EL) nr 223/2014 seoses REACT-EU vahenditest tehtavate eelmaksete suurendamise ja ühikuhinna kehtestamisega (ELT L 115, 13.4.2022, lk 38).

([39]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. märtsi 2021. aasta määrus (EL) 2021/523, millega luuakse programm „InvestEU“ ja millega muudetakse määrust (EL) 2015/1017 (ELT L 107, 26.3.2021, lk 30).

([40]) Euroopa Parlamendi ja nõukogu 28. aprilli 2021. aasta määrus (EL) 2021/691, millega luuakse Globaliseerumisega Kohanemise Euroopa Fond (EGF) koondatud töötajate toetuseks ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1309/2013 (ELT L 153, 3.5.2021, lk 48).

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVA OTSUSE:

*Artikkel 1*

Võetakse vastu liikmesriikide tööhõivepoliitika suunised (edaspidi „tööhõivesuunised“), mis on esitatud lisas. Tööhõivesuunised moodustavad osa koondsuunistest.

*Artikkel 2*

Liikmesriigid võtavad tööhõivesuuniseid arvesse oma tööhõivepoliitikas ja reformikavades, millest antakse aru vastavalt ELi toimimise lepingu artikli 148 lõikele 3.

*Artikkel 3*

Käesolev otsus on adresseeritud liikmesriikidele.

Brüssel, 2. detsember 2024

*Nõukogu nimel*

*eesistuja*

NAGY M.

*LISA*

**Suunis 5. Tööjõunõudluse suurendamine**

Liikmesriigid peaksid aktiivselt edendama kestlikku sotsiaalset turumajandust, hõlbustama ja toetama investeerimist kvaliteetsete töökohtade loomisse ning kasutama liidu ning liikmesriikide 2030. aasta tööhõivealaste peamiste eesmärkide kohaselt ära ka digi- ja rohepöördega seotud potentsiaali. Selleks peaksid nad vähendama takistusi, millega ettevõtjad inimeste töölevõtmisel kokku puutuvad, edendama vastutustundlikku ettevõtlust ja tegelikku iseendale tööandjaks olemist ning toetama just mikro-, väikeste ja keskmise suurusega ettevõtete loomist ja kasvu, luues selleks muu hulgas rahastamisvõimalusi ning kasutades ära taastuvenergial põhineva ja ringmajanduse potentsiaali. Liikmesriigid peaksid aktiivselt edendama sotsiaalmajanduse, sealhulgas sotsiaalsete ettevõtete arengut ja kasutama ära selle kogu potentsiaali. Nad peaksid töötama välja asjakohased sotsiaalmajanduse meetmed ja strateegiad, edendama sotsiaalset innovatsiooni ja soodustama ärimudeleid, millega luuakse kvaliteetseid töövõimalusi ja sotsiaalset heaolu, eelkõige kohalikul tasandil, sealhulgas ringmajanduses ja piirkondades, mida üleminek rohemajandusele kõige rohkem mõjutab, pakkudes selleks muu hulgas sihipärast rahalist ja tehnilist tuge.

Et tugevdada vastupanuvõimet võimalike majandus- ja/või tööturušokkide või püsivate struktuurimuutuste suhtes, on oluline hästi kavandada lühendatud tööaja kavasid ja muu sarnase töökorralduse kavasid. Viimastega saab toetada ka struktuurset ümberkujundamist, hõlbustades ja toetades restruktureerimisprotsesse ning tööjõu ümberpaigutamist kahanevatest sektoritest uutesse sektoritesse, suurendades seeläbi tootlikkust ja konkurentsivõimet, säilitades tööhõivet ja aidates moderniseerida majandust, sealhulgas seonduvate oskuste arendamise kaudu. Et luua kvaliteetseid töökohti, pakkuda tihedas koostöös sotsiaalpartneritega välja töötatud võimalusi töökoha leidmiseks või vahetuseks kogu tööelu jooksul ning korvata tööjõupuudust ja oskuste nappust, tuleks kaaluda hästi läbimõeldud värbamis- ja üleminekustiimulite kasutuselevõttu ning täiend- ja ümberõppemeetmete võtmist, arvestades ka digi- ja rohepöörde vajadusi, demograafilisi muutusi ning mõju, mida avaldab Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu.

Maksukoormus tuleks nihutada tööjõu maksustamiselt muudele maksustamisallikatele, mis toetaksid paremini tööhõivet ja kaasavat majanduskasvu ning oleksid kooskõlas kliima- ja keskkonnaeesmärkidega; arvesse tuleks võtta maksusüsteemi ümberjaotavat mõju ning mõju naiste tööturul osalemise määrale, tagades samas maksutulu säilimise asjakohase sotsiaalkaitse pakkumiseks ja majanduskasvu soodustavate kulutuste tegemiseks.

Liikmesriigid, sealhulgas need, kus on kehtestatud seadusjärgne miinimumpalk, peaksid palkade kujundamisel soodustama kollektiivläbirääkimiste pidamist ning tagama, et sotsiaalpartnerite kaasamine läbirääkimistesse on läbipaistev ja prognoositav. See võimaldab viia palgad vastavusse tootlikkuse arenguga ning tagada, et palgad on õiglased ja võimaldavad inimväärset elatustaset. Erilist tähelepanu tuleks pöörata väiksema ja keskmise sissetulekuga rühmadele, et soodustada ülespoole suunatud sotsiaal-majanduslikku lähenemist. Palgakujundusmehhanismide puhul tuleks arvesse võtta sotsiaal-majanduslikke tingimusi, sealhulgas tööhõive kasvu, konkurentsivõimet, ostujõudu ning piirkondlikke ja valdkondlikke suundumusi. Liikmesriigid ja sotsiaalpartnerid peaksid riiklikest tavadest lähtuvalt ning sotsiaalpartnerite sõltumatust arvestades tagama, et kõik töötajad saaksid piisavat palka, mille suurus on otseselt või kaudselt tuletatud kollektiivlepingutest või asjakohastest seadusjärgsetest miinimumpalkadest, võttes arvesse palkade mõju konkurentsivõimele, kvaliteetsete töökohtade loomisele, ostujõule ja palgavaesusele.

**Suunis 6. Tööjõupakkumise edendamine ning parem juurdepääs tööhõivele ja elukestvale oskuste ja pädevuste omandamisele**

Arvestades digi- ja rohepööret, demograafilisi muutusi ja Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu, peaksid liikmesriigid panema rõhku kestlikkuse, tootlikkuse, konkurentsivõime, tööalase konkurentsivõime, kaasamise ja inimkapitali edendamisele, soodustama oskuste ja pädevuste omandamist kogu elu jooksul ning reageerima tööturu praegustele ja tulevastele vajadustele, pidades silmas ka liidu ja liikmesriikide 2030. aasta peamisi eesmärke oskuste alal. Samuti peaksid liikmesriigid ajakohastama oma haridus- ja koolitussüsteeme ja neisse investeerima, et pakkuda kvaliteetset ja kaasavat haridust ja koolitust, sealhulgas kutseharidust, parandada haridustulemusi ning muu hulgas rohe- ja digipöördeks vajalike oskuste ja pädevuste arendamise võimaluste pakkumist ning tagada juurdepääs digiõppele ja keeleõppele (nt pagulastele, sealhulgas Ukraina põgenikele, või hõlbustada juurdepääsu tööturule piiriülestes piirkondades), samuti ettevõtlusoskuste

omandamisele. Liikmesriigid peaksid tegema koostööd sotsiaalpartnerite, haridus- ja koolitusasutuste, ettevõtjate ja teiste sidusrühmadega, et kõrvaldada haridus- ja koolitussüsteemide struktuursed puudused, parandada nende kvaliteeti ja vastavust tööturu vajadustele, pakkudes selleks muu hulgas sihtotstarbelist rahalist ja tehnilist tuge. See aitaks ka ellu viia rohe- ja digipööret seeläbi, et tegeletakse oskuste mittevastavusega tööturu vajadustele ja tööjõupuudusega, muu hulgas nullneto- ja digitööstusega seotud tegevusaladel, sealhulgas ELi majandusjulgeoleku seisukohast olulistes valdkondades ning rohepöördega seotud valdkondades, nagu taastuvenergia kasutuselevõtt ja hoonete renoveerimine.

Erilist tähelepanu tuleks pöörata noorte haridustulemustega seotud probleemide lahendamisele, eriti põhioskuste alal. Vaja on meetmeid, et tegeleda õpetajakutse ees seisvate probleemidega, sealhulgas õpetajakutse vähese atraktiivsusega, õpetajate nappusega ning vajadusega investeerida õpetajate ja koolitajate digioskustesse ja digipädevusse. Lisaks peaksid kõik haridus- ja koolitussüsteemid tagama, et õppijad omandavad võtmepädevused, millega pannakse alus nende elukestvale kohanemis- ja toimetulekuvõimele – muu hulgas põhi- ja digioskused ning valdkonnaülesed oskused, samuti kriitilise mõtlemise oskus, mis on oluline desinformatsiooni ohu tõttu; ühtlasi tuleks tagada, et õpetajatel oleks ettevalmistus nende pädevuste edasiandmiseks õppijatele. Liikmesriigid peaksid toetama tööealisi täiskasvanuid koolitusele juurdepääsul, suurendama tööandjate teadlikkust elukestvat õpet toetava töökeskkonna olulisusest ning suurendama inimestele pakutavaid stiimuleid ja nende motivatsiooni koolitustel osalemiseks, sealhulgas vajaduse korral isiklike õppekontode kaudu, tagades nende ülekantavuse töökoha vahetamise käigus, samuti koolituse kvaliteedi hindamise usaldusväärse süsteemi kaudu. Et toetada elukestvat õpet ja tööalast konkurentsivõimet, peaksid liikmesriigid uurima mikrokvalifikatsioonitunnistuste kasutamise võimalust. Nad peaksid võimaldama igaühel tööturu vajadusi ette näha ja nendega paremini kohaneda; eelkõige tuleks luua võimalusi pidevaks täiend- ja ümberõppeks ning pakkuda terviklikku juhendamist ja nõustamist, et toetada kõigi jaoks ausat ja õiglast üleminekut, parandada tööhõive- ja sotsiaalseid tulemusi ning suurendada tootlikkust, kõrvaldada tööturu puudujäägid ja oskuste mittevastavused tööturu vajadustele, parandada majanduse üldist vapustustele vastupanu võimet ning hõlbustada võimalike kriisidega kohanemist.

Liikmesriigid peaksid edendama kõigi võrdseid võimalusi, pöörates tähelepanu haridus- ja koolitussüsteemides esinevale ebavõrdsusele, sealhulgas piirkondade lõikes. Eelkõige tuleks tagada laste juurdepääs taskukohasele ja kvaliteetsele alusharidusele ja lapsehoiule kooskõlas uute Barcelona eesmärkidega ning Euroopa lastegarantiiga. Liikmesriigid peaksid tõstma üldist kvalifikatsioonitaset, vähendama haridussüsteemist varakult lahkuvate noorte arvu, toetama ebasoodsas olukorras olevatest rühmadest ja äärepoolsetest piirkondadest pärit laste võrdset juurdepääsu haridusele, suurendama kutsehariduse ja -õppe atraktiivsust ning juurdepääsu kolmanda taseme haridusele ja selle lõpetanute arvu, samuti suurendama teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika (STEM) erialade lõpetajate arvu nii kutsehariduses ja -õppes kui ka kolmanda taseme hariduses, eriti naiste seas. Ka tuleks toetada väga heade ja tipptasemel haridustulemuste saavutamist, arvestades nende rolli ELi tulevase innovatsioonipotentsiaali edendamisel. Liikmesriigid peaksid hõlbustama noorte üleminekut haridussüsteemist tööturule kvaliteetse praktika ja õpipoisiõppe kaudu ning suurendama täiskasvanute, eelkõige ebasoodsas olukorras olevate ja kõige vähem kvalifitseeritud õppijate osalemist pidevõppes, tegeledes soopõhiste ja muude takistustega, mis võivad mõjutada nende juurdepääsu ja osalemist. Võttes arvesse uusi nõudeid, mis kaasnevad digitaliseerimise, keskkonnahoidlikkuse ja elanikkonna vananemisega, peaksid liikmesriigid ajakohastama ja suurendama paindliku esma- ja jätku-kutseõppe pakkumist ja kasutuselevõttu, tugevdama oma kutseharidussüsteemides töölõppimist, sealhulgas kättesaadava, kvaliteetse ja tõhusa õpipoisiõppe kaudu, ning toetama madala kvalifikatsiooniga täiskasvanute tööalase konkurentsivõime säilitamist. Pakkuda tuleks koolitusvõimalusi, et töötajatel oleks võimalik osaleda koolitusprogrammides tööajal (ja et need oleksid töötajatele tasuta). Lisaks peaksid liikmesriigid suurendama kolmanda taseme hariduse ja asjakohasel juhul teadusuuringute vastavust tööturu vajadustele, parandama oskuste asjakohasuse jälgimist ja prognoosimist, muutma oskused ja kvalifikatsioonid, sealhulgas välismaal omandatud oskused ja kvalifikatsioonid nähtavamaks ja võrreldavamaks, ning tagama ELi klassifikaatorite (st ESCO) järjepidevama kasutamise; ka peaksid liikmesriigid suurendama väljaspool formaalharidust ja -koolitust omandatud oskuste ja pädevuste tunnustamise ja valideerimise võimalusi, sealhulgas põgenike ja pagulaste ning ajutise kaitse all olevate isikute puhul. Oskuste nappust ja tööjõupuudust, sealhulgas rohe- ja digipöördega seotud oskuste nappust ja tööjõupuudust näiteks teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja matemaatika (STEM) sektoris ning tervishoius ja pikaajalises hoolduses võib ELi kohaliku tööjõu kasutamata potentsiaali rakendamise kõrval leevendada ka väljastpoolt ELi pärit talentide ja oskustöötajate ligimeelitamine, seda valikulise sisserände ning ekspluateerivate töötingimuste ennetamise ja deklareerimata töö vastase võitluse kaudu.

Liikmesriigid peaksid pakkuma töötutele ja tööturult eemale jäänud isikutele tõhusat, õigeaegset, koordineeritud ja vajadusekohast abi, mis seisneb tööotsingute, koolituse, täiend- ja ümberõppe ning muude tugiteenuste kättesaadavuse toetamises, pöörates erilist tähelepanu haavatavas olukorras olevatele inimestele ning rohe- ja digipöördest või tööturušokkidest mõjutatud inimestele. Selleks et märkimisväärselt vähendada ja ennetada pikaajalist ja struktuurset töötust, tuleks võimalikult kiiresti ning hiljemalt 18 kuud pärast isiku töötuks jäämist rakendada konkreetseid meetmeid, mis hõlmavad nende individuaalse olukorra põhjalikku hindamist. Jätkuvalt tuleks tegeleda noorte töötusega ning mittetöötavate ja mitteõppivate noorte (NEET-noored) probleemiga, ennetades haridus- ja koolitussüsteemist varakult lahkumist ja parandades struktuurselt üleminekut hariduselust tööellu, sealhulgas täielikult rakendades tugevdatud

noortegarantiid, mis peaks samuti toetama kvaliteetsete töövõimaluste loomist noortele. Lisaks peaksid liikmesriigid rohkem rõhutama seda, milliseid uusi tulevikuväljavaateid ja võimalusi pakuvad rohe- ja digipööre noortele tööturule sisenemiseks ja seal püsimiseks.

Liikmesriigid peaksid püüdma kõrvaldada tööturul osalemist takistavaid asjaolusid ja töötamist pärssivaid tegureid ning pakkuma stiimuleid tööturul osalemiseks, seda eelkõige väikese sissetulekuga inimestele, leibkonna teisele palgasaajale (sageli naised) ja neile, kes on tööturult kõige rohkem kõrvale jäänud. Võttes arvesse suurt tööjõupuudust teatavatel kutsealadel ja teatavates sektorites (eelkõige STEM-sektoris, IKT valdkonnas, tervishoius ja pikaajalises hoolduses, hariduses, transpordis ja ehituses), peaksid liikmesriigid aitama suurendada tööjõupakkumist; selleks peaksid nad eelkõige edendama piisava töötasu maksmist ja õiglaseid töötingimusi, tagama, et maksu- ja sotsiaalkindlustussüsteemi ülesehitus soodustab tööturul osalemist ning et aktiivsed tööturumeetmed on tõhusad ja kättesaadavad, ning austama sotsiaalpartnerite rolli ja sõltumatust. Liikmesriigid peaksid toetama ka töökeskkonna kohandamist puudega inimestele, pakkudes selleks muu hulgas sihipärast rahalist ja tehnilist tuge, teavet ja teadlikkuse suurendamist ning teenuseid, mis võimaldavad neil inimestel tööturul ja ühiskonnas osaleda. Vähendada tuleks nii soolist tööhõive- ja palgalõhet kui ka soolisi stereotüüpe. Liikmesriigid peaksid tagama soolise võrdõiguslikkuse ja naiste ulatuslikuma osalemise tööturul; sealhulgas tuleks tagada võrdsed võimalused ja karjääri edendamine ning kaotada takistused, mis ei lase naistel kõigil otsustustasanditel juhtimises osaleda, samuti võidelda vägivalla ja ahistamise vastu tööl, mis mõjutab peamiselt naisi. Tuleks tagada võrdne tasu võrdse või võrdväärse töö eest ning töötasu läbipaistvus. Edendama peaks nii naiste kui ka meeste töö, pere- ja eraelu ühitamist, eelkõige juurdepääsu kaudu taskukohastele ja kvaliteetsetele pikaajalise hoolduse ning alusharidus- ja lapsehoiuteenustele, samuti asjakohaste meetmete abil, mis vastavad digiüleminekust tulenevatele muutustele töömaailmas. Liikmesriigid peaksid tagama, et vanematel ja teistel hoolduskohustustega inimestel oleks võimalus saada sobivat perekondlikel põhjustel võetavat puhkust ja kasutada töö, pere- ja eraelu tasakaalustamiseks paindlikku töökorraldust, ning edendama nende õiguste tasakaalustatud kasutamist vanemate vahel.

**Suunis 7. Tööturgude toimimise parandamine ja sotsiaaldialoogi tulemuslikumaks muutmine**

Et dünaamilisest ja tootlikust tööjõust, uutest tööviisidest ning ärimudelitest oleks kasu, peaksid liikmesriigid tegema koostööd sotsiaalpartneritega ja edendama õiglaseid, läbipaistvaid ja prognoositavaid töötingimusi, mille puhul on õigused ja kohustused tasakaalus. Nad peaksid vähendama ja ennetama tööturu segmenteerumist, võitlema deklareerimata töö leviku ja fiktiivsete füüsilisest isikust ettevõtjate tegevuse vastu ning soodustama üleminekut avatud töövormidele. Tööhõivekaitse-eeskirjad, tööõigus ja vastavad asutused peaksid tagama tööandjatele sobiva värbamiskeskkonna ja vajaliku paindlikkuse, et neil oleks võimalik kiiresti kohaneda majanduskeskkonna muutustega, ning kaitsma samal ajal töötajate õigusi, tagades kõigile töötajatele sotsiaalkaitse, asjakohasel tasemel kaitstuse ning tervisliku, ohutu ja hästi kohandatud töökeskkonna. Paindliku töökorralduse, näiteks kaugtöö kasutamise edendamine võib aidata tööhõivet suurendada ja tööturge kaasavamaks muuta. Lisaks peaksid liikmesriigid toetama töötajaid, ettevõtjaid ja muid digiüleminekus osalejaid, edendades muu hulgas eetiliste ja usaldusväärsete tehisintellekti vahendite kasutuselevõttu. See võib hõlmata meetmeid töötajate täiend- ja ümberõppeks, et nad omandaksid uue elukutse, ning stiimuleid ettevõtetele, et nad töötaksid välja ja võtaksid kasutusele tehnoloogiad, mis võivad suurendada tootlikkust, olla täienduseks inimtööjõule ja leevendada tööjõupuudust esmatähtsates sektorites. Üldiselt ja eriti kliimamuutuste ning digiülemineku kontekstis on väga oluline, et töötajatele oleksid tagatud nende õigused, mis puudutavad töötingimusi (sealhulgas tööaega ja kuumalaineid arvesse võtvat töökorraldust), vaimset tervist töökohal ning töö- ja eraelu tasakaalu. Ennetada tuleks ebakindlaid töötingimusi põhjustavaid töösuhteid, sealhulgas platvormitöötajatega seotud ebakindluse juhtumeid, ning tagada algoritmide kasutamisel õiglus, läbipaistvus ja vastutus, samuti võidelda ebatüüpiliste lepingute kuritarvitamise vastu. Ebaõiglase töölt vabastamise korral tuleks tagada juurdepääs tõhusale ja erapooletule vaidluste lahendamisele ning õiguskaitsevahenditele, sealhulgas, kui see on asjakohane, piisavale hüvitisele.

Poliitikameetmete eesmärk peaks olema parandada ja toetada tööturul osalemist, tööturu pakkumise ja nõudluse omavahelist vastavusse viimist ning tööturustaatuste vahelist liikumist, sealhulgas ebasoodsas olukorras olevates piirkondades, arvestades ka demograafilisi muutusi. Liikmesriigid peaksid pakkuma tõhusat tuge ja võimalusi tööleasumiseks neile, kes saavad tööturul osaleda, eelkõige alaesindatud rühmadele, kuhu kuuluvad näiteks naised ja noored, samuti haavatavas olukorras olevad inimesed, nagu madalama kvalifikatsiooniga inimesed ja pikaajalised töötud, puuetega inimesed, rändetaustaga inimesed, sealhulgas ajutise kaitse staatusega isikud, marginaliseeritud roma kogukondadesse kuuluvad inimesed ja eakamad töötajad. Liikmesriigid peaksid laiendama aktiivse tööturupoliitika kohaldamist ja muutma selle tulemuslikumaks, parandades tööturumeetmete otstarbekohasust, sihtrühmadele suunatust ja hõlmavust ning sidudes need meetmed paremini tööd otsivatele töötutele suunatud sotsiaalteenuste, koolituse ja

sissetulekutoetusega, võttes arvesse nende õigusi ja kohustusi. Liikmesriigid peaksid võimalikult hästi ära kasutama ELi rahalisi vahendeid ja tehnilist tuge, et suurendada riiklike tööturuasutuste suutlikkust pakkuda tööotsijatele õigeaegset ja kohandatud abi, reageerida praegustele ja tulevastele tööturu vajadustele ning rakendada tulemuspõhist juhtimist, toetades nende suutlikkust kasutada andmeid ja digitehnoloogiat. Selles on oma osa ka erasektori tööturuasutustel.

Liikmesriigid peaksid tagama töötutele mõistliku kestusega piisavad töötushüvitised, mis on kooskõlas töötute poolt tehtud sissemaksete ja riiklike toetuskõlblikkuse eeskirjadega. Töötushüvitised ei tohiks pärssida kiiret tööturule naasmist ning nendega peaks kaasnema aktiivne tööturupoliitika, sealhulgas täiend- ja ümberõppe meetmed, mille kavandamisel võetakse arvesse ka tööjõupuudust ja oskuste nappust.

Suurendada ja piisavalt toetada tuleks õppijate, praktikantide ja töötajate, eelkõige vähemate liikuvuskogemustega kutseõppurite liikuvust, et parandada nende oskusi ja tööalast konkurentsivõimet, kasutada täielikult ära Euroopa tööturu potentsiaali ja aidata suurendada ELi tasandi konkurentsivõimet, tegeledes samas liikuvuse võimalike ebasoodsate demograafiliste mõjudega (sh ajude äravool). Tegeleda tuleks ELi-sisese tööjõu liikuvusega, sealhulgas kutsekvalifikatsioonide tunnustamise ja omandatud sotsiaalkindlustusõiguste ülekandmise menetlustega seotud probleemidega. Kõigile piiriüleselt tegutsevatele isikutele tuleks tagada õiglased ja inimväärsed tingimused, vältida nende diskrimineerimist ja kindlustada neile võrdne kohtlemine, tagada riiklike ja ELi õigusaktide järgimine ning tõhustada liikmesriikide haldusasutuste vahelist halduskoostööd liikuvate töötajatega seotud küsimustes, kasutades Euroopa Tööjõuameti abi.

Kriitilise tähtsusega kutsealade töötajate ning piiriüleste, hooajaliste ja lähetatud töötajate liikuvust tuleks eriti toetada juhul, kui piir rahvatervisega seotud kaalutlustel ajutiselt suletakse. Liikmesriigid peaksid kooskõlas oma kehtivate riigisiseste õigusaktide või tavadega edendama seadusliku rände võimalusi ning kehtestama töötajatele ja nende perekondadele tõhusad integratsioonimeetmed, mis hõlmavad haridust ja koolitust, sealhulgas keeleõpet, ning tööhõivet, tervishoidu ja eluaset.

Ka peaksid liikmesriigid püüdma luua asjakohaseid tingimusi uute töövormide ja töömeetodite kasutuselevõtuks, mis aitaks avada töökohtade loomise potentsiaali ning tagaks samal ajal vastavuse kehtivatele sotsiaalõigustele. Nad peaksid inimesi nõustama ja selgitama neile nende õigusi ja kohustusi ebatüüpiliste töölepingute ja uute töövormide, näiteks digitaalsete tööplatvormide kaudu tehtava töö ning kaugtöö kontekstis. Selles võib olla oluline roll sotsiaalpartneritel ning liikmesriigid peaksid neid toetama, et nad jõuaksid ka ebatüüpilises töösuhtes olevate ja uute töövormide raames töötavate isikuteni ja esindaksid neid. Lisaks peaksid liikmesriigid kaaluma jõustamise toetamist, näiteks koostama tööinspektsioonidele juhendeid või korraldama spetsiaalseid koolitusi, kus käsitletaks uusi töökorralduse vorme, sealhulgas digitehnoloogia ja tehisintellekti kasutamist, näiteks algoritmilist juhtimist, töötajate jälgimist ja kaugtööd. Õigusel olla tegelikult informeeritud ja ära kuulatud ning tõhusatel kollektiivläbirääkimistel on oluline roll töötajate õiguste arendamisel ja austamisel digiülemineku protsesside kontekstis ning tehisintellekti ja algoritmide kasutamisel töökorralduses ja töösuhetes.

Olemasolevatele riiklikele tavadele tuginedes peaksid liikmesriigid soodustama demokraatiat tööl ning tagama soodsa keskkonna kahepoolseks ja kolmepoolseks sotsiaaldialoogiks kõigil tasanditel, sealhulgas kollektiivläbirääkimiste pidamiseks, avalikus ja erasektoris kooskõlas siseriikliku õiguse ja/või tavaga; see peaks toimuma pärast konsulteerimist sotsiaalpartneritega ja tihedas koostöös nendega, austades samal ajal nende sõltumatust. Liikmesriigid peaksid sotsiaalpartnereid kaasama süstemaatiliselt, sisuliselt ja õigeaegselt tööhõive-, sotsiaal- ning asjakohasel juhul majandus- ja muu avaliku sektori poliitika kujundamisse ja rakendamisse, sealhulgas seadusjärgse miinimumpalga kehtestamisse ja ajakohastamisse. Liikmesriigid peaksid aitama saavutada kollektiivläbirääkimiste suuremat katvust, sealhulgas sotsiaalpartnerite suutlikkuse väljaarendamise ja suurendamise kaudu, võimaldama tõhusaid kollektiivläbirääkimisi kõigil asjakohastel tasanditel ning soodustama nende tasandite vahelist ja ülest koordineerimist. Sotsiaalpartnereid tuleks innustada nende jaoks olulistes küsimustes kollektiivlepingute üle läbirääkimisi pidama ja lepinguid sõlmima ning täielikult tuleks austada nende sõltumatust ja kollektiivse tegutsemise õigust. Sotsiaalpartneritel on tähtis roll selliste tasakaalustatud lahenduste kavandamisel ja rakendamisel, mis hõlbustavad õiglast üleminekut vähese süsinikuheitega majandusele.

Asjakohasel juhul ja tuginedes olemasolevatele riiklikele tavadele, peaksid liikmesriigid võtma arvesse asjaomaste kodanikuühiskonna organisatsioonide kogemusi tööhõive- ja sotsiaalküsimustes.

**Suunis 8. Kõigi jaoks võrdsete võimaluste edendamine, sotsiaalse kaasatuse toetamine ja vaesuse vastu võitlemine**

Liikmesriigid peaksid edendama kõigile avatud kaasavat tööturgu, võttes tõhusaid meetmeid, millega kaotatakse igasugune diskrimineerimine ja tagatakse võrdsed võimalused kõikide, eelkõige tööturul alaesindatud rühmade jaoks, pöörates nõuetekohast tähelepanu ka piirkondlikule ja territoriaalsele mõõtmele. Nad peaksid tagama võrdse kohtlemise tööhõive, tööotsijatele abi pakkumise, sotsiaalkaitse, tervishoiu, alushariduse ja lapsehoiu, pikaajalise hoolduse, hariduse ning kaupadele ja teenustele, sealhulgas eluasemele juurdepääsu vallas, olenemata isiku soost, rassist või etnilisest päritolust, usutunnistusest või veendumustest, puudest, vanusest või seksuaalsest sättumusest.

Liikmesriigid peaksid ajakohastama sotsiaalkaitsesüsteeme, et tagada piisav, tulemuslik, tõhus ja kestlik sotsiaalkaitse kõikide jaoks kõigis eluetappides, edendades sotsiaalset kaasatust ja sotsiaalset ülesliikuvust, luues stiimuleid tööturul osalemiseks, toetades sotsiaalseid investeeringuid, võideldes vaesuse ja sotsiaalse tõrjutusega ja tegeledes ebavõrdsuse probleemiga, sealhulgas maksu- ja sotsiaalkindlustussüsteemide ülesehituse kaudu ning hinnates meetmete ümberjaotavat mõju. Kui täiendada üldisi lähenemisviise sihipäraste lähenemisviisidega, on sotsiaalkaitsesüsteemid tulemuslikumad. Sotsiaalkaitsesüsteemide nüüdisajastamise käigus tuleks parandada ka nende vastupidavust mitmetahuliste probleemide korral. Erilist tähelepanu tuleks pöörata vähekaitstud leibkondadele, keda mõjutavad rohe- ja digipööre ning kõrge elukallidus, sealhulgas eluaseme- ja energiakulud. Liikmesriigid peaksid rohkem tegelema puudujääkidega töötajate ja füüsilisest isikust ettevõtjate juurdepääsul sotsiaalkaitsele, võttes arvesse ebatüüpiliste töövormide sagenemist.

Liikmesriigid peaksid arendama ja lõimima aktiivse kaasamise kolme valdkonda: piisav sissetulekutoetus, kaasavad tööturud ning juurdepääs kvaliteetsetele tugiteenustele, mis vastavad individuaalsetele vajadustele. Sotsiaalkaitsesüsteemid peaksid tagama piisava miinimumsissetulekutoetuse kõigile, kellel puuduvad piisavad vahendid, ning edendama sotsiaalset kaasatust, toetades ja julgustades inimesi aktiivselt tööturul ja ühiskonnas osalema; selleks tuleks muu hulgas pakkuda sihipäraseid sotsiaalteenuseid. Et oleks tagatud võrdsed võimalused, peavad olema kättesaadavad taskukohased ja juurdepääsetavad eluasemed ning sellised kvaliteetsed teenused nagu alusharidus ja lapsehoid, kooliväline lapsehoid, haridus, koolitus ning tervishoid ja pikaajaline hooldus. Vaesuse vähendamist käsitlevate liidu ja liikmesriikide 2030. aasta peamiste eesmärkide raames tuleks suurt tähelepanu pöörata vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse vastu võitlemisele, sealhulgas palgavaesuse kõrvaldamisele. Euroopa lastegarantii täieliku rakendamise raames tuleks võtta terviklikke ja integreeritud meetmeid, eriti laste vaesuse ja sotsiaalse tõrjutuse kõrvaldamiseks. Liikmesriigid peaksid tagama, et kõigil, ka lastel, oleks juurdepääs kvaliteetsetele esmavajalikele teenustele. Hädasolijatele või haavatavas olukorras isikutele peaksid liikmesriigid tagama ka juurdepääsu piisavale taskukohasele eluasemele, sealhulgas sotsiaaleluasemele, või eluasemetoetusele. Nad peaksid tagama õiglase ülemineku puhtale energiale ning tegelema energiaostuvõimetuse kui üha olulisema vaesuse vormiga, võttes muu hulgas, kui see on asjakohane, haavatavatele leibkondadele suunatud sihipäraseid toetusmeetmeid. Liikmesriigid peaksid vajaduse korral tõhusalt kasutama liidu rahalisi vahendeid ja tehnilist tuge, et investeerida sotsiaaleluruumidesse või eluasemetoetustesse, eluasemete renoveerimisse ja kaasnevatesse teenustesse ning tegeleda pakilise vajadusega taskukohase ja piisava eluaseme järele. Nende teenuste puhul tuleks võtta arvesse puudega inimeste erivajadusi, sealhulgas juurdepääsetavust. Kodutuse vastu võitlemiseks tuleks konkreetselt rakendada ennetusmeetmeid ning edendada juurdepääsu alalisele eluasemele ja tugiteenuste pakkumist.

Liikmesriigid peaksid tagama õigeaegse juurdepääsu taskukohastele ja kvaliteetsetele ennetavatele ja aktiivravi- ning pikaajalise hoolduse teenustele, tagades samal ajal nende teenuste kestlikkuse pikas perspektiivis. Arvestades kasvavat nõudlust pikaajalise hoolduse järele, mis on seotud ka demograafiliste muutustega, tuleks tegeleda puudujääkidega pikaajalise hoolduse piisavuses, tööjõupuudusega ja halbade töötingimustega.

Venemaa Ukraina-vastase agressioonisõja kontekstis ja kooskõlas nõukogu direktiivi 2001/55/EÜ ([1]) aktiveerimisega peaksid liikmesriigid jätkuvalt pakkuma Ukraina põgenikele piisavat kaitset. Liikmesriigid peaksid rakendama ka vajalikke meetmeid saatjata alaealiste suhtes. Kooskõlas Euroopa lastegarantiiga tuleks lapspõgenikele pakkuda alusharidus- ja lapsehoiuteenuseid ning muid põhiteenuseid.

([1]) Nõukogu 20. juuli 2001. aasta direktiiv 2001/55/EÜ miinimumnõuete kohta ajutise kaitse andmiseks ümberasustatud isikute massilise sissevoolu korral ning meetmete kohta liikmesriikide jõupingutuste tasakaalustamiseks nende isikute vastuvõtmisel ning selle tagajärgede kandmisel (EÜT L 212, 7.8.2001, lk 12).

Pikenevat eluiga ja demograafilisi muutusi arvestades peaksid liikmesriigid tagama töötajatele ja iseenda tööandjatele pensionisüsteemide piisavuse ja kestlikkuse, pakkudes naistele ja meestele võrdseid võimalusi omandada ja koguda pensioniõigusi, sealhulgas täiendavate pensioniskeemide kaudu, et tagada neile vanaduspõlves piisav sissetulek. Pensionireforme tuleks toetada poliitikaga, mille eesmärk on vähendada soolist pensionilõhet, edendada aktiivsena ja tervena vananemist ja pikendada tööelu, näiteks tõstes tegelikku pensioniiga, eelkõige lihtsustades osalemist tööturul ja tagades vanemaealiste töötajate vajadustele kohandatud töötingimused. Liikmesriigid peaksid alustama sotsiaalpartnerite ja muude asjaomaste sidusrühmadega konstruktiivset dialoogi ning võimaldama etapiviisiliste reformide tegemist.